

MƏKTƏBƏQƏDƏR TƏHSİL VƏ TƏRBIYƏ
ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ВОСПИТАНИЕ
PRESCHOOL EDUCATION AND UPBRINGING

UOT 373.2.

MƏKTƏBƏQƏDƏR YAŞLI UŞAQLARIN ƏTRAF ALƏMLƏ TANİŞ
EDİLMƏSİNDƏ INNOVATİV METODLARDAN İSTİFADƏNİN ƏHƏMİYYƏTİ

Gültəkin Zöhrab

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin magistrantı

ORCID: 0009-0007-5083-0757

E-mail: gultekin.zohrabqizi@gmail.com

***Açar sözlər:** innovasiya, tərbiyə, məktəbəqədər yaşlı uşaq, metod, ətraf aləm*

***Ключевые слова:** инновации, воспитание, ребенок дошкольного возраста, метод, окружающий мир*

***Key words:** innovation, upbringing, preschool-aged child, method, environment*

Son onilliklərdə uşaqların ətraf aləmlə tanış edilməsində innovativ metodlar sahəsində mühüm dəyişikliklər müşahidə olunmuşdur.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların ətraf aləmlə tanış edilməsində innovativ metodlardan istifadənin əhəmiyyəti böyükdür, çünki bu metodlar uşaqların marağını, yaradıcı düşüncəsini və ətraf aləmi daha dərinlən anlamaqlarını inkişaf etdirir. İnnovativ tədris strategiyalarının tətbiqi ilə müəllimlər, xüsusilə elm, təbiət və sosial fənlər kimi sahələrdə uşaqların öyrənmə prosesini daha cəlbedici və mənalı edə bilirlər.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların yaradıcı inkişafı üçün vacib bir şərt müasir innovativ texnologiyaların tətbiqidir. “Pedaqoji texnologiya” anlayışı, təhsil və tərbiyə üsullarının, metodlarının və vasitələrinin birləşməsindən ibarət psixoloji və pedaqoji yanaşmaların toplusunu ifadə edir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların ətraf aləmlə tanış edilməsində innovativ metodlar onların təhsil prosesini daha maraqlı, effektiv və interaktiv hala gətirir. Bu metodlar uşaqlarda təbii marağı, yaradıcılığı və tədqiqat bacarıqlarını inkişaf etdirməyə yönəlib. Aşağıda belə innovativ metodlardan bəzilərini təqdim edirik:

Texnologiyadan istifadə

- Virtual Reallıq (VR) və Artırılmış Reallıq (AR) vasitəsilə uşaqlar müxtəlif ölkələrə, təbiət parklarına və hətta kosmosa “səyahət” edə bilirlər.

- Tədris proqramları və mobil tətbiqlər uşaqlara oyun əsasında öyrənmə imkanı yaradır.

- Robototexnika və kodlaşdırma dərsləri uşaqların texniki bacarıqlarını inkişaf etdirir.

Layihə əsaslı tədris

- Uşaqlara müəyyən bir mövzu ətrafında araşdırma aparmaq və nəticəni təqdim etmək üçün layihələr tapşırılır. Məsələn, “planetlərin araşdırılması” və ya “ekoloji problemlər və həll yolları” kimi mövzular.

- Layihə prosesində komanda işi uşaqların sosial bacarıqlarını inkişaf etdirir.

Məsələn, layihə əsaslı öyrənmə, texnologiyanın istifadəsi, interaktiv oyunlar və əyani fəaliyyətlər kimi innovativ metodlar yalnız öyrənmə prosesini interaktiv etmək demək deyil, həm də tənqidi düşünmə və problemləri həll etmə bacarıqlarını inkişaf etdirir. Layihə işləri vasitəsilə uşaqlar real dünyadakı məsələləri araşdırmaqla, həll yolları ilə eksperimentlər aparar və həmyaşıdları ilə əməkdaşlıq edərək yaradıcı təfəkkürlərini ifadə edə bilirlər.

Layihə fəaliyyəti texnologiyası məktəbəqədər yaşlı uşaqlara təcrübə aparmağa, bilikləri birləşdirməyə və yaradıcı bacarıqları inkişaf etdirməyə imkan verir. Layihə fəaliyyəti uşaqların sosiallaşmasını sürətləndirir, araşdırma qabiliyyətlərini inkişaf etdirir və kollektiv iş bacarıqlarını gücləndirir. Bu texnologiya müxtəlif layihə növlərini əhatə edir: rollu, araşdırma və praktik yönümlü layihələr.

Layihə fəaliyyətinin əsas məqsədi məktəbəqədər yaşlı uşaqlar üçün komfortlu təhsil mühiti yaratmaqdır. Bu mühit məktəbəqədər yaşlı uşaqların yaradıcı potensialını üzə çıxarmağa, ətraf aləmlə tanış olmağa və öyrəndikləri bilikləri tətbiq etməyə imkan verir. Uşaqların yaradıcı bacarıqlarının inkişafı bu texnologiyanın tətbiqi ilə mümkün olur, çünki yalnız yaradıcı fəaliyyət uşaqların özünütəkmilləşdirməsini təmin edir.

Bundan əlavə, bu metodlar fərdi öyrənmə imkanları təqdim edir, müxtəlif öyrənmə üsullarına və sürətlərinə uyğunlaşmağa kömək edir. Bu çeviklik uşaqların mürəkkəb anlayışları öz sürətlərində qavrayıb tətbiq etmələrinə imkan yaradır, nəticədə məlumatların yadda saxlanması və praktiki tətbiqi artır. İnnovativ metodların tətbiqi müasir təhsil fəlsəfələri ilə də uyğundur, çünki bu yanaşma uşaqların akademik, sosial və emosional inkişafını ön planda tutur.

Bu metodların tədris proqramına daxil edilməsi uşaqları gələcəkdə vacib olan əməkdaşlıq, uyğunlaşma və texnoloji savadlılıq kimi bacarıqların inkişafına hazırlayır ki, bunlar da bu sürətlə dəyişən dünyada olduqca vacibdir.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların ətraf aləmlə tanış edilməsi prosesi onlarda təbiətə maraq yaratmaq və dünyagörüşünü inkişaf etdirmək baxımından olduqca vacibdir. Ənənəvi metodlardan fərqli olaraq, innovativ metodlar uşaqlarda mövzulara daha dərin maraq oyatmağı və öyrənmə prosesinə aktiv qatılmağı stimullaşdırır.

İntegrativ metodlar: Eyni zamanda, integrativ metodlardan istifadə etməklə ətraf aləmlə bağlı biliklər mütərəqqi formada uşaqlara təqdim edilir. İntegrativ metodlar məktəbəqədər yaşlı uşaqların hərtərəfli inkişafını dəstəkləyir və onları gələcək təhsil mərhələlərinə hazırlayır. Bu metodlar uşaqların maraq dairəsini genişləndirir, öyrənmə prosesini asanlaşdırır.

İnnovativ metodların istifadəsi məktəbəqədər yaşlı uşaqların özünüifadə bacarıqlarını və özgüvənini formalaşdırmaqla yanaşı yaradıcı təfəkkürü və sosial bacarıqlarını da əhəmiyyətli dərəcədə inkişaf etdirir.

Ətraf aləm haqqında biliklərin öyrənilməsi böyüməkdə olan uşaqlar üçün ən mühüm pedaqoji istiqamətlərdən biridir və bu sahədə mühüm metodik təcrübə toplanmışdır. Müasir uşaq təhsili konsepsiyası (V.İ.Slobodçikov, V.V.Rubtsov, V.T.Kudryavtsev və digər müəlliflər) uşaqları məktəb təhsili üçün hazırlamaq məqsədilə hazırlanmışdır, bu zaman müxtəlif uşaq bağçalarının proqramlarının dəyişkənliyi, uşaqların psixoloji və fiziki inkişaf səviyyəsi nəzərə alınır və fərdi yanaşma tətbiq olunur (İ.S.Yakimanskaya).

Müasir təhsil konsepsiyası L.A.Venger, A.V.Zaporozets, A.N.Leontiev, N.N.Poddyakov, L.B.Elkonin, A.P.Usova və digər mütəxəssislərin pedaqoji tədqiqatlarına əsaslanır və onlar uşaqların əqli inkişafını nəzəri cəhətdən qurmuşlar.

E.F. Kozina müasir uşaq bağçası proqramlarının ətraf aləmlə tanışlıqla integrasiya edilmiş olduğunu qeyd edir və onların coğrafiya, biologiya, təbiətşünaslıq və ictimai elmlər sahələrində məlumatları birləşdirdiyini bildirir. Bu yanaşma insanın, təbiətin və cəmiyyətin vahidliyi bərdə uşaqların anlayışlarını formalaşdırmağa kömək edir və insan ilə təbiət arasındakı qarşılıqlı əlaqənin vacibliyini göstərir.

Müasir təhsil texnologiyalarının tətbiqi məktəbəqədər yaşlı uşaqların ətraf aləmlə tanışlığını artırmaq üçün müxtəlif üsul və vasitələrdən istifadə etməyə imkan verir, eşitmə və görmə hissələrini zənginləşdirir, uşaqların qavrayışını artırır və onların təhsil prosesinə fəal qatılmalarını təmin edir. Bu yanaşmalar uşaqların təbiətə və ətraf mühitə münasibətini formalaşdırmaq, onların ətraf mühitlə əlaqələrini gücləndirmək üçün əsas vasitələrdən biridir.

Məqsədli eksperimentlər, təcrübələr, oyunlar və kolleksiya vasitəsilə uşaqların ətraf aləmi öyrənmələri və təbiət hadisələri ilə tanış olmaları təmin edilir. Bu metodlar, onların düşüncə proseslərini stimullaşdırır və təbiətə olan maraqlarını artırır.

Pedaqoji texnologiyalar müxtəlif təsnifatlarla (məsələn, V.Q.Qulçevskaya, V.T.Fomenko, T.I.Şamova və T.M.Davidenko tərəfindən) təqdim olunmuşdur. Pedaqoji texnologiyaların tətbiqi zamanı müəyyən tələblər mövcuddur ki, bunlar arasında konseptualizm (təhsil prosesinin müəyyən elmi konsepsiyaya əsaslanması), harmoniyalıq, idarəolunma və təkrarlanmaq kimi şərtlər yer alır.

Bu texnologiyaların strukturu üç hissədən ibarətdir:

- konseptual hissə (elmi əsaslar);
- kontekstual hissə (məqsəd və məzmun);
- prosedur hissə (pedaqoji iş metodları və uşaqların fəaliyyətinin birləşməsi).

Beləliklə, məktəbəqədər yaşlı uşaqların yaradıcı bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün innovativ texnologiyaların tətbiqi təhsil prosesində mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Problemin aktuallığı. Məktəbəqədər yaşlı uşaqlar ətraf aləm haqqında biliklərin başlanğıcındadırlar. Məhz məktəbəqədər yaşda ətraf aləm haqqında təsəvvürlər innovativ metodlar vasitəsilə formalaşır, nitqi mənimsəyir, ətraf mühitə idrak marağı yaranır və əldə etdikləri bilikləri müstəqil şəkildə praktikada tətbiq edirlər və bu da günümüzün aktual məsələlərindən biridir.

Problemin elmi yeniliyi. Uşaqların ətraf aləmlə tanış edilməsində innovativ metodlardan istifadənin əhəmiyyəti danılmazdır, nəticə etibarilə müasir mərhələdə yeni innovativ metodlar meydana gəlir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Araşdırma nəticəsində əldə olunan məlumatlar məktəbəqədər təhsil sahəsində fəaliyyət göstərən tərbiyəçi müəllimlər və bu sahədə təhsil alan tələbələr üçün faydalı ola bilər. Məqaləni məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin müəllimləri, tələbə və magistrantlar istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. T. Ə. Quliyev. Pedaqogikada innovativ yanaşmalar və onların tətbiqi. Bakı, 2020.
2. S. R. Hüseynova. Ekoloji təlimin məktəbəqədər təhsil müəssisələrində rolu. Bakı, 2018.
3. N. Q. Hacıyeva. "STEAM təhsili və uşaq inkişafı". Bakı, 2021.
4. C. S. Məmmədov. Məktəbəqədər təhsil sisteminə oyun texnologiyalarının tətbiqi. Bakı,

2017.

G. Zöhrab

**Важность использования инновационных методов в ознакомлении детей
дошкольного возраста с окружающим миром
Резюме**

В статье обсуждается важность использования инновационных методов в познании окружающего нас мира. Важность использования инновационных методов знакомства детей с окружающим миром является одной из важнейших проблем современного образования и воспитания. Инновационные методы — это подходы, которые позволяют детям дошкольного возраста более глубоко и интересно познавать окружающую среду. Интеграция роли окружающей среды как ключевого подхода в развитии детей дошкольного возраста становится все более популярной. Использование этих методов дает много преимуществ в процессе обучения детей дошкольного возраста.

G. Zohrab

**The importance of using innovative methods in introducing preschool
children to the world around them
Summary**

The article discusses the importance of using innovative methods in introducing children to the world around them. The importance of using innovative methods in introducing children to the world around them is one of the most important issues of modern education and upbringing. Innovative methods are approaches that allow preschool children to study the environment in a deeper and more interesting way. The integration of the role of the environment as a key approach in the development of preschool children is becoming increasingly popular. The use of these methods provides many advantages in the process of educating preschool children.

Redaksiyaya daxil olub: 05.02.2025